

Poželjno je dati svoje čitanje Kovačevića i pokušati ga potpuno izvrnuti

Razgovarala: Danijela Regoje

Marko Misirača, reditelj

Zajedno s Ivanom Velislavljevićem adaptirali ste tekst Dušana Kovačevića i smjestili ga u Banjaluku počekom 90-tih godina prošlog vijeka. Zbog čega ste se odlučili na tu adaptaciju, koja na neki način donosi i sasvim novi komad?

Pa jeste. Čak smo na prvi pogled izvrnuli stvar skroz naopačke. Ivan Velislavljević je dramaturg s kojim ja tako uspešno sarađujem već godinama i kako je važno da formirate neki svoj tim kada ste reditelj koji radi u raznim pozorištima. Ivan i ja smo, između ostalog, radili zajedno i predstavu „Sinovi umiru prvi“ koja je prošle godine bila izvedena ovdje i imala je vrlo uspješan festivalski život i na svim izvedbama i ovo je prirodni nastavak te saradnje. „Sabirni centar“ je komad koji je mene odavno privlačio, od svih Kovačevićevih tekstova mi je bio najzanimljiviji zbog te metafizičke ravni, dakle, jedini komad u njegovom opusu koji govorci o tom dodiru svijeta živih i svijeta mrtvih i to je prvo što me je privuklo još davno. A kada je došlo do toga, u dogovoru sa upravom pozorišta da radimo baš taj komad, Ivan i ja smo tražili ključ. Zašto bi to sad, osim toga što sam pomenuo, bilo još interesantno. I onda smo došli na ideju da kada ga već radimo u Banjaluci, u Potkozarju, u Krajini, da ga vezujemo za taj prostor, da tako to može da bude jako interesantno. Mnogo direktnija jedna asocijacija, ona već postoji u komadu, rušenje sistema vrijednosti profesora koji hoće nešto da sačuva i tim lešinara oko njega koji

hoće to da razgrabe, njegovog sina, žene i ostalih. Jer to od porodične drame postaje metafora rušenja sistema vrijednosti društva. Dakle, to je i napisano početkom osamdesetih godina prošlog vijeka i o istoj stvari je govorilo, ali mislim i učinilo mi se da ovo može da bude jedna direktnija asocijacija da se priča lokalizuje, da se osvoji taj milje Banjaluke pred sam rat devedesetih, gdje postaje interesantno, a to je i selektor ovogodišnjih Susreta, Almir Bašović je primijetio u svom izvještaju da se neki toponimi više tako ne zovu, ne postoje, ni imena ulica i lokaliteta oko Banjaluke, da već to budi neke asocijacije gledaocima danas.

Tako i vaš glavni junak, profesor, nije arheolog koji traga za rimskom nadgrobnom pločom, nego profesor istorije koji želi osnovati muzej narodne revolucije.

Komad na prvi pogled ne govorci o ratu i o raspodu zemlje, ali je vrlo indikativno da se to dešava tada, te devedesete. I sada sve što se tu pominje, kada vi imate svijest kao gledalač šta će se sve dogoditi za manje od godinu dana, kako će se stvari odvijati, onda to ima jednu drugu konotaciju. Tako da nam je to bilo jako zanimljivo i išli smo na to da se zapravo locira kada je krenulo ovo ludilo koje i dan danas traje. Prvenstveno oko revisionizma. Bilo nam je zanimljivo da on bude profesor koji pokušava da sačuva tekovine NOB-a, u onom najljepšem smislu, dakle, ljudi koji su stradali,

koji su dali život u borbi protiv fašizma, a onda imate i dan danas te nedoumice izazvane stvarima koje diktiraju politički lideri da se mijenjaju imena ulica, da se u isto vrijeme dižu spomenici i jednima i drugima i trećima. I onda je narod potpuno pogubljen i dezorientisan u tome, a sve je to opet počelo tada, pred sami rat.

Vrlo je interesantan taj Vaš koncept i govori o jednom velikom apsurdu. Profesor želi da sačuva tekovine Narodnooslobodilačke borbe u vrijeme kada se čuje zvečanje oružja sa svih strana i kada je novi rat na vratima. Interesuje me zašto ste izabrali baš taj momenat, a ne recimo onaj nakon završetka zadnjeg rata?

Komad je tako napisan da vas uvijek uslovjava nešto što je i predložak. Nakon ovog rata sve je bilo besmisleno. Tada je to još uvijek imalo nekog smisla ili je moglo da ima nekog smisla u glavi jednog dobrodrušnog zanesenjaka, profesora, koji vjeruje da ima smisla da pokuša da napravi Muzej revolucije. Dakle, još uvijek je zvanično ta država i dalje ta koja jeste. Poslijе ovog rata... Možda bi moglo da se prebaci da se danas dešava, ali komad vam dosta diktira, determiniše stvari.

Kako ste spojili taj svijet živih i mrtvih?

Pravili smo neku montažu, jer je komad napisan u vremenu kada je pozorište drugačije funkcionalo i tako na činove podijeljeno. Ustvari ono što je bilo najinteresantnije mi smo išli na tu varijantu koliko će to sad publika prepoznati. Mislim da već prepoznaće jako uspješno u Banjaluci, gdje je nekoliko repriza uspješno izvedeno. Ne postoji neki realan, stvarni Sabirni centar svih mrtvih gdje oni sada, u nekom materijalnom smislu funkcionišu, nego prosti da su svi oni u njegovoj glavi. I da se sve zapravo dešava paralelno. Dakle, dok se kući dešavaju neke stvari profesor leži u nekoj vrsti kome i on je sve vrijeme i tamo i ovdje. I on te mrtve, narodnog heroja, svoju suprugu i druge, zapravo sreće onakve kakve ih je zapamlio. I samim tim oni se materijalizuju samo u njegovoj glavi i govore mu neke istine o ovom vremenu danas.

Sabirni centar su režirali neki od najvećih reditelja ovih prostora - najprije je predstavu početkom osamdesetih u Beogradskom dramskom pozorištu režirao čuveni Ljubomir Muci Draškić, potom se postavlja u više pozorišta širom zemlje, a tu je i film Gorana Markovića s kraja osamdesetih. Je li samim tim odgovornost bila veća?

Siroj publici je film najpoznatiji. Već sam originalni komad, kojeg se ljudi slabo sjećaju i manji broj ljudi ga je čitao, razlikuje se dosta od samog filma. Film je Goranovo autorsko djelo. On je napisao scenario i on je to smjestio u neku svoju priču, neko svoje vrijeme. Tako da se već tu vidi znatna razlika, a mislim da je Dušan Kovačević do te mjere već klasik da je poželjno dati neko svoje čitanje i pokušati ga potpuno izvrnuti, dati u nekom

drugom kontekstu. Toliko je već puta taj komad igran, znamo ga svi već napamet, kao i sve njegove komade, tako da mislim da je i on sam voli i srećan je kada ga se da u nekom novom, da kažem, čitanju.

Je li gledao Vašu predstavu, kako ste vi to adaptirali?

Nije, gledaće je na nekom gostovanju, ja mislim. Iz zdravstvenih razloga nije mogao ranije.

Vi ste tu svoju priču posebno „obojili“ muzikom, koja je važan segment predstave?

Pa kada radim predstavu ja se uvijek trudim da svaki segment ima smisao. I scenografija i kostimografija i muzika. Sve te stvari čine predstavu i trudim se uvijek da svaki od tih ljudi bude autor. Koliko god je to što radi primijenjena stvar, vezana za samu predstavu, ali da se zadrži neki integritet. I dragi mi je kada se to prepozna. Na nekim ranijim predstavama koje sam radio, primjećen je i kostim i muzika i scenografija i ti ljudi su nagrađivani i zbog toga sam jako srećan.

Predstava je rađena u koprodukciji Narodnog pozorišta Republike Srpske i Pozorišta Prijedor, pa tako u njoj igraju i glumci iz oba ansambla. Koliko je to važno?

Koprodukcije su neminovnost i dobra su stvar koliko god je to ista neimaština i besparica iz koje kreće motivacija. Jako je to dobra stvar jer ljudi se uglavnom poznaju, prepoznaju, sarađuju, a i obje kuće dobiju novu predstavu. Ja sam radio u oba pozorišta i dosta dobro poznajem i iza i ispred scene ekipu, tako da mislim da smo napravili neki dobar spoj između i jedne i druge kuće.

Razgovaramo na Susretima pozorišta BiH ovdje u Brčkom, gdje ste i ranije učestvovali sa svojim predstavama. Ove godine moto je „Grad u teatru, teatar u gradu“. Kako ga komentarišete?

Meni se jako dopalo prvo što nije na nekom, opet se vraćam na „Sabirni centar“, racionalnom nivou, ali to je tako kada radite. Forsirana ta priča o gradu, o Banjaluci. Međutim, kada sam video da je to i Almir Bašović, kao selektor, prepoznao i da mu se to dopalo, jer je mogao da uklopi u priču o gradu, to mi je bilo jako interesantno. Mada već i sam komad nudi dosta tih stvari... Mislim, selektor od ponuđenih predstava treba da napravi jednu priču, on je našao jednu liniju. U gradu je sve počelo. Pozorište je građanska stvar i dobro je da se kroz to prepoznaže.

S obzirom da imate iskustvo rada u teatrima i u susjednoj Srbiji, koliko se danas u pozorištu govori o gradu, o gradovima?

Govori se. Govori se o svemu, jer je pozorište demokratsko, to je demokratska stvar. Otvoreno je za sve vrste. U pozorištu ima svega, govori se o svemu. Autori su različiti i spremni su uvijek da govore o svemu. Pozorište je široka stvar.

SVI SU LJUDI JEDNAKI I TO JE NAJVAŽNIJE

Razgovarala: Danijela Regoje

"Ustav Republike Hrvatske" prati sudbine junaka koji žive u istoj zgradbi u centru Zagreba. Profesor Vjeko je neoustaša, sin nekadašnjeg ustaškog časnika i transvestita. Upravo će on svom komšiji policajcu, Srbinu Anti, nekada Vasiliju, pomoći da pripremi ispit iz hrvatskog Ustava. Koliko vam je izazovno bilo igrati Vjeku Kralja - izrazito slojevitu ličnost?

Pa što se tiče same uloge bilo je izrazito ugodno i lijepo raditi, a sama priprema je bila kao i za svaki drugi lik. Ono što je meni tu bilo posebno zanimljivo je taj emotivni život tog čovjeka. Čak više mi je to bilo zanimljivo nego taj njegov politički identitet. Znači, taj njegov emotivni svijet, njegova nekakva borba sa svojim demonima, to mi je bilo zaista više intrigantnije za odigrati njega u nekakvoj diskrepanciji s tim svojim svjetonazorima. To mi je zaista bilo mnogo intrigantno i zanimljivo igrati.

Ovaj komad tretira bolnu temu hrvatsko-srpskih odnosa u današnjem Zagrebu, ali i odnosa prema pripadnicima LGBT populacije. Jednostavno rečeno govori o našem odnosu prema drugima i drugačijima... Kakvi smo to mi ljudi?

Mi kao ljudi smo... pa ne znam kakvi smo svi. Ja mogu govoriti u svoje ime i ono što vidim, a to je da ja osobno prihvaćam čovjeka takvog kakav je i volio bih da tako i mene neko tako prihvaca bez obzira na neke moje nedostatke. Uvijek se društvo bojalo drugačijega i to je činjenica koja se uvijek kroz društvo kao takvo provlači. Mislim da je važno govoriti i razgovarati i da je jednostavno važno ne bojati se drugačijeg.

Kao umjetnik, kako gledate na samu priču ovog komada, na to da je u Hrvatskoj još uvijek problem biti Srbin ili transrodna ličnost?

Naravno da je to žalosno i tužno. Ja smatram i vjerujem u to da je to samo jedna glasna manjina koja tako misli kod nas, ali je žalosno da i tako misle. Ono što je važno i što i kroz ovu predstavu govorimo je da smo svi ljudi, da su svi ljudi jednaki i da predrasude i drugačiji pogledi, drugačije emocije, drugačiji osjećaji su ljudski i da nema razlike u tome. Čovjek je čovjek, bio on Srbin, Hrvat, Slovenac ili pripadnik bilo kojeg naroda. Mislim da je to važno i da se tu prepoznaju dvije razičite ličnosti. Jedan sa svojim predrasudama, drugi sa svojim predrasudama shvate zapravo negdje na kraju, da se povežu kao ljudi. Iako oni protiv svoje volje postaju prisni, dakle, bez svoje volje, namjere, želje, dapače, s velikim ogradama, ali, ipak, se desi nešto u čovjeku. Neka kemija, neke moći prorade i oni to shvate. I dobro je kada čovjek to prihvati, kada ide tim putem, a ne kada to ruši. Mislim da je to važno.

Borko Perić, glumac

Vratimo se predstavi... Riječ je o komadu koji se bavi ljubavlju i mržnjom, hrabrošću i kukavičlukom, erotikom i netrpeljivošću... no, i uprkos tome i tim rekla bih mračnim temama ova predstava je i jako duhovita... Humor je njen važan segment. Humor kao suprotnost tim nesretnim ljudima i njihovim sudbinama?

Da, tako je. Ja mislim da je humor kao takav jedan od najvažnijih sastojaka za razbijanje bilo kakvih tabua ili nekakvih društvenih normi koje su možda krivo srasle ili nisu srasle ili se stvaraju nažao nekoga. Zaista smatram da je tu humor izrazito važan, jer mi kroz humor možemo najozbiljnije stvari reći tako da ih druga osoba prihvati. Kada bi sve ozbiljne stvari govorili samo ozbiljno to bi puno više ljudi odbijalo čuti, jer je samo po sebi teška tema, teško govoriti, a onda je to samo po sebi teško i prihvati. Kada se vidi da to nije tako strašno, kada se kroz humor to može verbalizirati i pokazati mislim da onda to ljudi puno lakše i prihvaćaju. Puno pitkije, da tako kažem.

Rekla bih da je ovo prilično hrabra predstava jer otvara mnoga pitanja, mnoge tabue. Kako ljudi reaguju na nju u Hrvatskoj?

Hvala Vam. Ja mogu govoriti iz mog iskustva sa scene i te komunikacije s publikom. Stvarno publika odlično reagira, svaki put na svoj način, u principu su uvijek reakcije divne i publici se sviđa i gledaju i uživaju u tome. Čak i ovi koji imaju predrasude i misle da je to sada nešto protiv Hrvatske, zapravo kada dođu, pogledaju predstavu oni uživaju u njoj. Kažu super je, odlično je to, mada ima onih koji se pitaju zašto je baš Hrvat morao biti homoseksualac i tako, ali su i pored toga uživali.

Jedan od vodećih hrvatskih dramatičara Mate Matišić je radio muziku koja je posebno obilježje predstave... Koliko je ona „igrala“ za glumce?

Meni je jako važna muzika u ovom komadu. I Mate je stvarno napravio predivnu glazbu. To je kompletno njegova, autorska, glazba. Čak i ove nekakve Bahove asocijacije su zapravo obrađene tako da nije to čisti Bah nego je Mate Matišić. On to, naprsto, kao vrstan i svestran umjetnik radi fantastično, a glazba je uvijek inspiracija, uvijek je važna. Ona najdublje ulazi u svijest gledalaca, dublje nego riječ.

Istoimeni film, koji je režirao Rajko Grlić, postigao je ogroman uspjeh. Jeste li se bojali upoređivanja?

Meni to nije bio teret. Kada su dobri dramski tekstovi u pitanju, dobri scenariji, jednostavno, kada je dobra priča ona daje toliko mogućnosti koje ti sam ne možeš sve sažeti i napraviti u toj predstavi. Ovdje ima sadržaja za još pedeset raznih inscenacija s ovakvim ili drugaćnjim likovima. Zato što su ta lica bogata, iskrena, otvorena, tako da uvijek ostane još za istražiti, još neki put kojim se može krenuti tako da nisam osjećao dodatni teret. Odličan je film, uživao sam gledajući ga. Pogledao sam ga nekoliko mjeseci prije nego smo počeli raditi ovu predstavu i dok još nisam ni znao da će se raditi predstava, niti da ću igrati u njoj. Išao sam nekim svojim putem, onako kako ja to doživljavam i kako ja to vidim.

POSIPANJE PEPELOM

Piše: Nikola Šimić Tonin

Ustav Republike Hrvatske je intimna, ljubavna priča o četvoro ljudi koji žive u istoj stambenoj zgradici u centru Zagreba. Priča je to o ljudima koji su međusobno vrlo različiti, od društvenog statusa do seksualne orijentacije, od političkog svjetonazora do religija kojima pripadaju ili ne pripadaju. U priči, osim prostora, spajaju ih i njihovi, često suprotstavljeni, "demoni prošlosti". Demoni koji ih tjeraju da žive više u prošlosti, no u sadašnjosti.

Osnovne teme dramskog teksta Ante Tomića i Rajka Grlića su netolerancija, ideološka zaslijepljenost i fanatizam "na hrvatski način" – netrpeljivost prema pripadnicima druge nacije, koju konkretiziraju u problemu nacionalnih odnosa između Srba i Hrvata, te homofobija.

Autori netrpeljivost prikazuju kroz odnose dvaju susjednih domaćinstava u istoj stambenoj zgradici u središtu Zagreba.

Krajnje je vrijeme da se u Hrvatskoj pokrene kazališno-filmski festival pod naslovom: Posipanje pepelom!

PATOLOGIJA DRUŠTVA I «USTAV REPUBLIKE HRVATSKE»

Piše: Srdjan Vukadinović

Festivalska publika na XXXIV Susretima pozorišta / kazališta je imala priliku da drugi put, u dvije noći zaredom, odgleda kazališnu predstavu čija je tekstualna potka ekranizovana. Film „Ustav Republike Hrvatske“, za koji su scenario napisali Ante Tomić i Rajko Grlić, koji je i režirao pomenuto filmsko ostvarenje, je tokom sedamnaeste godine trećeg milernijuma pobrao lovrike na brojnim filmskim festivalima. Budući da je ovaj tekst i njegova struktura dominantno rukopis Ante Tomića, kome Rajko Grlić kao reditelj i čovjek od filma pridodaje značajnu kreativnu auru, može se reći da je isti više kazališni, nego filmski. Ali, opasnost o tome da li je filmsko ostvarenje svojom kreativnom notom nadvisilo kazališnu predstavu postoji i u ovom konkretnom slučaju „Kerempuhovog“ komada. Tim prije ako su filmska sjećanja svježa, a jesu, budući da je film realizovan neposredno prije zagrebačke predstave.

Društvenoj patologiji u južnoslovenskom arealu poslje traumatičnih dekonstruktivnih dešavanja nema kraja. Iz svakog patološkog poriva za koji se trenutno misli da je pobijeden i da se neće ponoviti rađa se novi. Još bolniji i teže prevladiv. Ako je rezultat dekonstruktivnih dešavanja trebao da bude i bio je jednim značajnim dijelom jasno isticanje razlika onog nacionalnog ili vjerskog karaktera kao opredjeljujućih za novonastalu situaciju, to je postdekonstruktivni period još više multiplikovao te različitosti.

I Ante Tomić kao autor koji kroz fikciju svojih tekstova nastoji uvijek zabititi bodlju u bolesne mentalitetske odlike društva prvu dekonstruktivnu povredu različitosti provlači kao lajtmotiv kroz čitavu predstavu. Kroz lik starog i nepokretnog ustaše Hrvoja Kralja (Damir Poljičak), koji je najviše prisutan na sceni, manifestuje se jedna od različitosti iz čije osnove proizilazi i mržnja i otvorena netrpeljivost prema drugim različitostima, u slučaju kazališnog komada one drugačije seksualne orijentacije. Može se zapaziti da se ta netrpeljivost još surovije izražava u posttranzicijskom periodu od one prema drugačijoj nacionalnoj ili religijskoj pripadnosti, a koja je bila instalirana izvana, od međunarodne zajednice, ma šta to značilo, kao suštini razdora i sukoba na južnoslovenskom prostoru.

Da bi se tako nešto jasno pokazalo na sceni reditelj mora biti odlučan i hrabar u nakani da na površinu društvenih zbivanja iznijansira scenskim sredstvima patologiju koja prijeti da potre sve moguće različitosti. Jer, u vizuri ostrašenih i mentalitski izvitoperenih struktura svijesti sve što je različito i drugačije neprirodno je i stvara probleme. I upravo reditelj predstave „Ustav Republike Hrvatske“, Vinko Brešan, je hrabro i

pragmatično zagrebao po onome što je različitost, a što patologija društva u takvim slučajevima. Jer, u takvim situacijama predrasude su nešto sa čime se odmah u početku treba suočiti. I reditelj zagrebačke predstave kroz intimizaciju likova Vjekoslava Kralja (Borko Perić) i Ante Samardžića (Nikša Butijer) uz posredovanje Maje Samardžić (Ana Maras) pokušava da miri ispoljene i uočene suprotstavljenosti između različitosti (nacionalna i ideološka naspram seksualne). Ponekad se u određenim dijalozima između protagonisti namjerno pretjeruje, u tomičevskom stilu, da bi se spuštanjem loptice o intenzitetu neslaganja razobličila predradsuda o onome drugome i drugaćijem.

I sam završetak predstave, gdje je mrtvi Hrvoje Kralj odjeven u ustašku uniformu i prikazan sasvim, ne robuje naglašavanju ili ukidanju različitosti po komandi i na ivici oštice noža. Drugim riječima u komadu se pokazuje da se može tokom čitavog života ostati u nepromijenjenoj ideološkoj matrici različitosti, ali da to nije razlog da se prekine svaka komunikacija o prevazilaženju momenata netrpeljivosti koji u tom smislu tvore neprobojnu patologiju društva.

Nedvojbena scenska hrabrost i odlučost u razobličavanju društvene patologije, a povodom tretmana svega što je drugo i drugaćije je iskazana kroz direktni udar na predrasude kao najopasnije zablude društva. Bez ikakvog okolišanja o suštini problema Vinko Brešan ogoljuje tu zabludu do kraja. Iako je ona crna i teška Brešan je pakuje u duhovost i humor koji ide do satire, sa čime miri duhovite i mračne tonove na isti onaj način kako ti čini sa nepomirljivim suprostavljenim različitostima.

ŠIROKO SCENSKO DJELOVANJE SAFETA PAŠALIĆA

Piše: Srdjan Vukadinović

Bosanskohercegovački i južnoslovenski glumac, reditelj, producent i pisac, Safet Pašalić, je rođen u Brčkom (1907), a preminuo je u Sarajevu (1987). Čudna je koincidencija u datumu rođenja i smrti ovog stvaraoca. Gotovo istog dana su se zbila oba događaja. Rođen je 14. avgusta, a umro 15. avgusta navedenih godina. Rano gimnazijsko i kasnije trgovacko obrazovanje sticanu u rodnom gradu nisu ga odveli u zanimanja za koja se školovao.

Ljubav prema kazališnoj umjetnosti je bila toliko jaka da se priključuje pozorišnim trupama koje su gostovale u Brčkom, i u njima počinje peći prvo glumački zanat, a potom i drugih djelatnih i strukturalnih segmenata pozorišta.

Proučavajući široku lepezu angažmana Safeta Pašalića moguće je kroz njegov angažman u kazalištima nešto u putujućim družinama, nešto u institucionalnim producentskim kućama pratiti svojevrsni tok kretanja teatarskog života na južnoslovenskom tlu. Kroz početke njegovog glumačkog djelovanja u putujućim pozorištima kao što su Povlašćeno pozorište Brčko, zatim zatim Marićeve Pokrajinsko narodno kazalište, pa Narodno povlašćeno kazalište za Savsku banovinu, i napokon Povlašćeno pozorište "Beogradска комедија" može se pratiti svojcverski tok dramskih zbivanja u gradu Brčko u razdoblju od 1928. do 1935. godine. Njegov kasniji angažman veže se za mnoga banovinska i narodna pozorišta kao što su: Narodno pozorište Vardarske banovine "Kralj Aleksandar I" u Skoplju, pa Narodno pozorište Zetske banovine na Cetinju, potom Narodno pozorište Vrbaske banovine Banja Luka, kao i Narodno pozorište Dunavske banovine u Novom Sadu. Poslije toga dolaze angažmani u sarajevskom Narodnom pozorištu, pa Malom pozorištu, odnosno Kamernom teatru 55 u Sarajevu, i Narodnom pozorištu u Mostaru.

Scenski opus Safeta Pašalića praćen kroz 53 godine njegovog umjetničkog angažmana pokazuje svu mnogostranost njegovog dramskog bića koju je pratila istrajnost i neobična dinamičnost producenta, reditelja, glumca, kao i autora i adaptatora scenskih djela.

Producentski angažman Safeta Pašalića veže se za njegovo djelovanje u Oblasnom Narodnom pozorištu u Mostaru. U razdoblju od novembra 1949. godine do decembra 1950. godine prekida svoj glumački angažman u sarajevskom Narodnom pozorištu i odlazi u Mostar gdje formira pomenuto pozorište u Gradu na Neretvi.

Pored toga što je bio osnivač i prvi direktor mostarskog Narodnog pozorišta Safet Pašalić u tom teatru i režira i glumi. Cjelokupni trojni dramski angažman u mostarskom Narodnom pozorištu je pokazao da je Safet Pašalić bio jedan od rijetkih dramskih stvaralaca na južnoslovenskom prostoru

koji je u svojoj ličnosti spojio tri tako važne djelatne strane teatra i s uspjehom ih obnašao.

Autorstvo dramskih tekstova Safeta Pašalića veže se, zapravo za koautorstvo sa Miodragom Žalicom. Zajedno su stvorili tri dramska teksta, i to: „Rt prema mjesecini”, koji je svoju premijeru imao 08. maja / svibnja 1958. godine u sarajevskom Narodnom pozorištu, zatim „Glumci i rode” premijerno izvedene u NP Zenica i NP Mostar i „Sviće ugašeni dan” koje je u sezoni 1962/1963. godine premijerno izvedeno na scenama tri teatra (sarajevsko Narodno pozorište, Narodno pozorište Bosanske krajine Banja Luka i Pozorište Prijedor).

Zajedno sa Miodragom Žalicom Safet Pašalić je uradio i adaptaciju za predsatave "Bihorci" nastalu po tekstu Čamila Sijarića, a premijerno izvedenu u produkciji sarajevskog Narodnog pozorišta.

Takođe je Safet Pašalić autor i libreta za balet "Grozđani kikot" rađenog po djelu Hamze Hume.

Rediteljski opus Safeta Pašalića veže se za vrijeme dok je bio u Mostaru na funkciji upravnika tamošnjeg Narodnog pozorišta. Potpisao je režije sljedećih komada: „Narodni poslanik”, sezona 1949/1950; „Noć u Globokom, odrpanci”, sezona 1949/1950; „U agoniji”, sezona 1949/50; „Tuđe dijete”, sezona 1950/1951; „Vatra i pepeo”, sezona 1950/1951; „Zona Zamfirova”, sezona 1950/1951), u produkciji NP Mostar.

U svojoj kazališnoj mnogostrukosti, ipak, Safet Pašalić je najupečatljiviji utisak ostavio kao glumac. Počeo je u putujućim pozorišnim družinama koje su posjećivale Brčko, da bi nastavio u prestižnim banovinskim pozorištima koja su u razdoblju između 1930. i 1940-te godine u južnoslovenskom teatarskom sistemu predstavljala hijerarhijski drugi produkcijski nivo, poslije nacionalnih teatara, da bi nastavio u narodnim pozorištima koja su djelovala nakon 1945. godine.

Prve glumačke korake Safet Pašalić je napravio u Povlaštenom pozorištu u Brčkom, što je, ustvari, bila putujuća družina Miše Miloševića koja je stalno, u kraćem kontinuitetu, ili povremeno davala pred-

stave u Gradu na Savi. Na pozorišne daske Safet Pašalić je prvi put stao u predstavi pomenute putujuće držine 29. novembra /studenog 1928. godine igrajući lik Komesara u predstavi "Seoska lola" Ede Tota. Učio je Safet Pašalić od ikusnijih putujućih glumaca u ovoj družini sve do septembra 1930. godine kada je odigrao ulogu poručnika Zunige u komadu "Carmen - kad ja ljubim čuvaj se" Karla Fridriha Vitmana. Režirali su u pomenutoj Kazališnoj družini i Jovan Tanić, i Stojan Živanović koji su, inače, imali svoja putujuća pozorišta i gostovali, tada, po južnoslovenskom prostoru. U ovom putujućem teatru, koji je svoje predstave izvodio u Brčkom, Safet Pašalić je igrao u 12 premijernih izvedbi.

Ovoj fazi Pašalićevog glumačkog angažmana pripadaju i uloge koje je ostvario u Pokrajinskom narodnom pozorištu koje je deset dana gostovalo u Brčkom. Za trećinu dana u mjesecu Pašalić je odigrao tri uloge u predstavama: "Mača", "Zvonar bogorodične crkve" i "Šokica".

Nešto više od pet mjeseci je u Brčkom gostovalo i igralo Narodno povlašćeno kazalište za Savsku banovinu Roberta Matijevića. Odigrao je u ovoj trupi Safet Pašalić ukupno deset premijernih izvedbi. Pored već ranije pomenute "Šokice" Ilije Okrugića tu su i predstave: "Svet", "Protekcija", "Mister Dolar", "Beograd nekad i sad" Branislava Nušića, zatim "Zona Zamfirova" Stevana Sremca i druge.

Nešto manje od šest mjeseci gostovalo je u Brčkom i Povlašćeno pozorište "Beogradska komedija" U navedenom vremenskom periodu Safet Pašalić je odigrao devetnaest premijera u okviru repertoara te putujuće trupe. Na čelu toga Putujućeg pozorišta je bio Dobrica Radenković, koji je bio i reditelj većine predstava. Odigrao je Safet Pašalić u razdoblju od 25. novembra / studenog 1934. godine do 19. maja / svibnja 1935. godine na pozornici ove trupe 19 premijernih izvedbi. Pored ostalih igrao je Pašalić i u komadima: Branislava Nušića ("Sumnjivo lice", "Put oko sveta"), Janka Veselinovića ("Dido"), Svetozara Čorovića ("Žulumčar"), Bore Stankovića ("Koštana"), Lava Nikolajevića Tolstoja ("Živi leš") i drugim.

Putujuće pozorišne družine su u prvoj polovini XX vijeka, u nedostatku visokih škola dramskih umjetnosti, bile svojevrsne akademije. Angažman u njima je predstavljao ulaznicu za ozbiljnija institucionalna pozorišta prema tadašnjem važećem producijskom modelu. Gotovo tri godine je proveo Safet Pašalić u raznim putujućim trupama koje su, uglavnom, svoje komade prikazivale u Brčkom. Toliko dug period učenja glumačkog zanata i njegov umjetnički i dramski kredo su bili dovoljna preporuka da svoju scensku karijeru nastavi u banovinskim pozorištima.

Cjelovitost kazalište mnogostranosti Safeta Pašalića moguće je prepoznati i kroz njegovo **učešće na festivalima**, kako onima u Bosni i Hercegovini, tak i van nje. Naročito se ističu učešća na tri festivala u BiH, i posebno ih treba naglasiti. Sljedeći su to komadi i uloge Safeta Pašalića na kazališnim festivalima u BiH: "Gilda zove me Vest", u produkciji Malog pozorišta, Sarajevo, 27. 3. 1966. na festivalu MESS; "Covjek koji je voćke kalemio" - Otkriće, u produkciji Narodnog pozorišta Sarajevo, 22. 6. 1971. na PI Jajce; Lazo - „Kuća oplakana“, u produk-

ciji Narodnog pozorišta Sarajevo, 17. 6. 1972. na PI Jajce; Lazo - „Kuća oplakana“, u produkciji Narodnog pozorišta Sarajevo, 18. 3. 1974. na SP Brčko; Sabeljski - „Ivanov“, u produkciji Narodnog pozorišta Sarajevo, 22. 6. 1974. na PI Jajce i Čiko - „Zvono za našeg profesora“, u produkciji Narodnog pozorišta Sarajevo, 21. 3. 1975. na SP Brčko.

Autentičnost i uvjerljivost glumačkih rola Safeta Pašalića potvrđena je i na kazališnim festivalima, jer, predstavu pored matične scene čine i one gostujuće. A festivali su u tom smislu bili pravo ogledalo glumačkih postignuća Safeta Pašalića pred festivalskim gledalištem koje je slavilo i ime glumčeve i veličinu djela.

Osim različitih strukovnih angažmana u sferi kazališta scensku mnogostruktost Safeta Pašalića čini i njegovo djelovanje na **radiju, filmu i televiziji**. Brojne su radio drame u kojima je igrao Safet Pašalić. Oko 40-tak ih je izvedeno na radio stanicama. Osim radio drama Safet Pašalić je u ovom mediju imao zapažene role i u radio igrama za djecu (9), kao i radio novelama (25).

Ni film nije mimošao Safeta Pašalića. Istina, ne u onolikom broju kao što je slučaj sa premijernim izvedbama u kazalištu. Na filmskom platnu Safet Pašalić je ostvario uloge u sljedećim ostvarenjima: "Stojan Mutikaš" reditelja Fedora Hanžekovića, "Hanka" u režiji Slavka Vorapića, "Pjegava djevojka" Mirze Idrizovića, "Derviš i smrt" Zdravka Velimirovića i "Atentat u Sarajevu" Veljka Bulajića.

Ostvario je Safet Pašalić uloge i u televizijskim serijama i dramama RTV BiH. Treba pomenuti sljedeća ostvarenja: "Blago u duvaru", "Riječi koje mijenjaju svijet", "Ugursuz", "Glumci i rode", "Odbornici" i "Tale".

Komunikacija Safeta Pašalića sa radio slušaocima, kao i ljubiteljima filma i televizijskim gledaocima doprinijela je da se ovaj stvaralač u svojoj mnogostruktosti ostvari kroz scensku cjelinu onoga što čini ili bi trebalo da predstavlja angažman jednog glumca koji pljeni svojom radoznašću i željom za novim i novim spoznajama kako umjetničkim, tako i širim društveno konotativnim.

Scenske mnogostranosti djelovanja Safeta Pašalića determiniše pored njegovog kreativnog potencijala i angažman kroz jedanaest putujućih pozorišnih trupa, odnosno banovinskih, odnosno narodnih pozorišta na području, gotovo, cijelokupnog južnoslovenskog areala. Takođe, njih određuju i 53 godine aktivnog angažmana na različitim scenama i 50 premijernih izvedbi u putujućim pozorišnim družinama, odnosno 213 premijera u institucionalnim teatrima južnoslovenskog teatarskog sistema. Dopunjaju ih i Pašalićevi sadržaji radija, filma i televizije.

Procese koji su započinjali u piščevim mislima, uz pomoć reditelja i adaptatora, kao i partnera glumaca, Safet Pašalić je prenosio i donosio na pozornicu, u radio etar, filmsko platno ili televizijski ekran. Pomoglo mu je to da čuje pohvale i kritike na račun svojih ostvarenja koja sigurno nikada ne bi čuo da nije bio prisutan u sva četiri medija. Scenski izraz Safeta Pašalića u svojoj cjelovitosti je uvek bio obilježen pronalaženjem i tumačenjem pravih riječi i gesti, kao i težnji za postizanjem onog sadržanog i kreativnog u uskom tekstualnom okviru, a širokom prostoru scenskog djelovanja i ispoljavanja.

KAKO USTAV ČITATI U TEATRU?

Piše: Mladen Bičanić

Zadnjih godina ponovno smo svjedoci nimalo nježnog bujanja mržnje. Kao da dolazi novi val netolerancije, ideološke zaslijepjenosti, fanatizma. I ne samo na ovim prostorima. Netrpeljivosti između pripadnika različitih nacija, starosjedilaca i doseljenika... zapanjujućom se brzinom širi Europom. Kako je kod nas od zadnjeg plesa smrti prošlo tek dvadesetak godina, ovo što se događa opasno poremeće pedesetogodišnji ciklus krvavih nevolja na koji nas je historija navikla. Britka, kratka, oštroumna i pomalo cinična analiza društva i vremena u kojem živimo, ne samo mi na ovim prostorima, autor je Rajko Grlić, temelj je i izvor nastanka predstave „Ustav Republike Hrvatske“, spisateljskog tandemra Rajko Grlić i Ante Tomić, praizvedene u Satiričkom kazalištu „Kerempuh“ u Zagrebu krajem veljače ove

godine a odigrane, u natjecateljskom programu, šeste večeri brčanskih pozorišnih / kazališnih Susreta. Režiju potpisuje Vinko Brešan, adaptaciju i dramaturgiju Željka Udovičić Pleština, kostimografiju Doris Kristić, a scenografiju Dragutin Broz, sve su to gotovo stalni suradnici te zagrebačke kazališne kuće, a u glavnim rolama gledamo Borka Perića, Nikšu Butijera i Anu Maras Harmander. O tome što to oni igraju, o licima koja nam donose i u koja se preobražavaju, na filmu ili u teatru, sasvim svejedno, Ante Tomić kaže: „U samo tri lica, dva muškarca i jednoj ženi, u dva zagrebačka stana, u klaustrofobičnom malom prostoru, gotovo bez eksterijera, sabili smo jednu zlu političku priču, gdje su svi, na određeni način, dio nekakve manjinske skupine, a svejedno se mrze. Skoro se nagonski, životinjski, ne podnose.“

„Ta mržnja, ta nesnošljivost i nemogućnost da se uspostavi bilo koji vid komunikacije između dva ključna, antagonistička lika gotovo je materijalno opipljiva, vi to

osjećate čim se oni pojave na sceni, tu suživota nema – barem je tako u nešto više od prve polovine predstave, sve do prijelomnog momenta – napada na jednoga od njih, njegovog ozljedivanja, nakon čega počinje otopljavanje, približavanje i pripitomljavanje, da bi sve završilo sretnim krajem i pokazalo se da je zajednički život i poštovanje i među najrazličitijim segmentima društva moguće, poželjno, potrebno i jedino stvarno opravdano. A sve ono o čemu predstava, u svojih 100 minuta scenskog života, zorno svjedoči, i nije drugo do zrcalo naše stvarnosti: napeti odnosi između pojedinih Hrvata i Srba, stereotipi i klišiji lažnih i falsificiranih historijskih činjenica i događaja, problemi s uklapanjem gay populacije u ostatak društva, religiozna netrpeljivost, ustaštvo, fašizam, nasilje – sve ono što, nažalost,

svakodnevno doživljavamo tu, odmah pokraj nas. Visprema je zamisao čitavu tu blistavu, na momente mračnu i tešku, ali zato ništa manje poetsku i lirsku kazališnu storiju zaogrnuti plaštom Ustava, najvišeg pravnog dokumenta jedne zemlje, uplesti u nju tumačenja njegovih odredbi, posebno onih o ravnopravnosti i jednakosti svih ljudi, o slobodi vjeroispovijesti i mišljenja, o apsolutnoj zabrani pozivanja bilo koga na rat, mržnju i netrpeljivost – sve te odredbe, sjajno napisane, pametnim redateljskim rješenjima i odličnom glumačkom igrom jasno pokazuju kako je mali korak potrebno učiniti kako bi se one izvitoperile, zanijkale same svoj smisao i preobrazile se u svoju suprotnost – ono što živimo, nažalost, često je miljama daleko od onoga što je zamišljeno i propisano ustavnom normom. Teatar je jedno od rijetkih mesta gdje nam je omogućeno spoznati zašto je tomu tako i što nas spriječava da takvim „zlim pričama“ jednom zauvijek stanemo na kraj.

СВЕТЛО НА КРАЈУ ТУНЕЛА

Пише: Наташа Гвозденовић

Представа "Устав републике Хрватске" Анте Томића и Рајка Грлића, у режији Винка Брешана, и извођењу загребачког "Сатиричног казалишта Керепмух" одиграна је синоћ, шесте фестивалске вечери. Сала је као и сваке вечери Фестивала била препуна, брчанска публика отворено и пажљиво прати представе.

Глумачки тим чине Борко Перић, Никша Бутијер, Ана Марас Хармандер, Дамир Польчак, Матија Шкороња и Ведран Мликота и сјајно сарађују. Причају нам здушно једну причу. Непретенциозно. Увек је уживање гледати неусиљену игру која тече глатко. А публика је прати будно, нетремице. Доживљај се преливао из гледалишта на сцену и обратно. Свака глумачка креација је грађена пажљиво тако да односи функционишу близко, природно.

Анте Томић и Рајко Грлић донели су сјајну, врџаву причу о полицајцу Србину који покушава научити хрватски Устав за испит који мора положити у полицији. Ту су комшије професор и болесни отац, ексцентрични, сазнајемо за очеву усташку прошлост, син је професор хомосексуалац. Но жена полицајца, медицинска сестра, која негује професоровог оца пошаље свог мужа код професора да му помогне да савлада Устав за испит.

И ту се заврти прича - духовита, гипка, лако се у комуникацији међу ликовима прелазе границе и поново успостављају, дакле, на терену смо близкости. Адаптацију и драматизацију потписује Желька Удовичић Плештина, која свој посао ради изврсно,

структурна прича је добро утемељена и јасна. Режија Винка Брешана у центар ставља игру и причу тако да нас уводи вешто и у потпуности у свет наших јунака. Гледалац постаје саучесник у овој добро завери у којој побеђује право да се буде свој.

Сценографија Драгутина Броза све просторе - оба стана, клупу у парку (необично важну) практично стапа у један, као што се судбине јунака преплићу, унутар које се, као у људским односима, границе постављају, укидају, па опет успостављају.

Ова нас представа учи толико тога - непретенциозно, кроз смех - пре свега - да нас нема без односа са другим. Људски су односи попут кисеоника који удишемо. Доноси нам близост на сцену где неког псујете и волите у исто време. Тражи да преиспитамо које терете носимо од оних који су били иза нас и изнад свега подсећа нас да имамо право избора. Да живимо сопствени живот онако како хоћемо. Наравно говори и о фашизму и подсећа нас да фрустрација, ако се не искаже кроз креацију, води у ужас и хаос.

На један начин "Устав Републике Хрватске" је попут представе сарајевског Камерног театра 55 "Мирна Босна" коју смо видели на почетку фестивала - кроз једну само наизглед и помало бизарну причу говоримо о неопходној топлини и емпатији без које се може функционисати у овом свету, али онда живите кукаван живот.

Зато је сретан крај ове представе који најављује долазак новог живота једна топла рука која нас подсећа да има светла на крају тунела.

DRAMA O DRUŠTVENIM ANTAGONIZMIMA SA SRETNIM ZAVRŠETKOM

Piše: Suvad Alagić

Prije igranja predstave "Ustav Republike Hrvatske" na Susretima u Brčkom već došao "glas o predstavi" koja puni dvorane diljem Hrvatske i gdjegod drugo da se igra, svorila je obavezu svim akterima da u predstavi daju svoj maksimum.

I još jedan momenat nije nebitan - pošto se predstava snažno, duboko, ali i pozitivistički bavi detabuiziranjem tema u savremenom društvu, bilo je pokušaja od dežurnih glasnogovornika besmisla i opšte apatiјe, koja je zahvatila ovo društvo do korijena, da se i ova predstava iščita kroz dnevno- političke naočare, što, naravno, u Brčkom, nije moglo proći.

Mada je teatar privid, drama čarolija i magnet koji

aktuuelnosti Kazališta "Kerempuh" iz Zagreba, u ovoj prilici bilo bi izlišno i patetično govoriti - Kerempuh u Brčko dođe, izvede komad, pobijedi ljepotom, čarobnošću, umjetnošću i iskrenom emocijom svih aktera pozorišnog čina, odu u legendu tako što se njihov nastup pamti kao čarolija o kojoj se priča sve do dolaska nove predstavže Kerempuha na Susretima u Brčkom. „Ustav Republike Hrvatske“ vrlo je intimna, ljubavna priča o četvoro ljudi koji žive u istoj stambenoj zgradi u centru Zagreba. Priča je to o ljudima koji su međusobno vrlo različiti, od društvenog statusa do seksualne orientacije, od političkog svjetonazora do religija kojima pripadaju ili ne pripadaju. U priči, osim prostora, spajaju ih i njihovi,

kroz naoko neobavezujuću ali i umjetnički opipljivu propitkujuću i samopropitkujuću formu, nudi istinu, dramsku provokaciju i stav, ipak je ova predstava itetako na festivalu u Brčkom pobudila snažne i duboke emocije, empatiju, dotakla i pomakla k vani oko najbolje, najsmislenije, pa i ono najsvetije u nama što uvijek spava otvorenih očiju, krije se od ljutih i surovih neprijatalja, boli a voli, ova drama je u svakom gledatelju potaknula onu emociju u grudima, pozitivizam u mislima, poslala poruku Svjetla i Ljubavi u mrak i mržnju u kojoj bauljamo već četvrt stoljeća, a koja je u Domu kulture Brčko, za vrijeme i poslije igranja predstave našila na plodotvorno tlo, vrijeme i priliku.

O profesionalnosti, ozbiljnosti, odgovornosti i

često suprotstavljeni "demoni prošlosti". Demoni koji ih tjeraju da žive više u prošlosti, no u sadašnjosti.

Osnovne teme dramskog teksta Tomića i Grlića su netolerancija, ideološka zaslijepljenošć i fanatizam "na hrvatski način" – netrpeljivost prema pripadnicima druge nacije, koju koncretiziraju u problemu nacionalnih odnosa između Srba i Hrvata, te homofobija. Autori netrpeljivost prikazuju kroz odnose dvaju susjednih domaćinstava u istoj stambenoj zgradi u središtu Zagreba.

„Svjestan sam da pričati o tome nije ni jednostavno ni lako. Isto tako znam da se u takvoj priči ponekad mora biti direkstan, čak i grub. Uz sve to moja nakana je vrlo jednostavna, želim se baviti živim ljudima, ne mrtvim idejama. Zato od ove priče i njenih junaka ne namjeravam

raditi "tragediju". Dapače, nakana mi je da o svim tim 'teškim stvarima' pričam s malim, jedva primjetnim smiješkom na licu, s toplinom s kojom se može voljeti i najnegativniji junak".

Nakon igranja predstave u foajeu Doma kulture održan je Okrugli stol.

Dževdet Tuzlić, moderator Okruglog stola: "Kao simultanka u jednom kadru, dakle ono što film ne može nikako, to teatar može i na ovakav način. Tema odnosa dvaju naroda koji su se našli u jednom stubištu u isto vrijeme. I savršeno se i ova vizura predstave uklapa u moto ovogodišnjih Susreta 'Grad u teatru, teatar u gradu', jer grad bez komšiluka to je kao meza bez rakije, bez komšiluka to je bez jutarnje kafe na pravi način popijene, a u svakom slučaju tekst Rajka Grlića i Ante Tomića, koji je imao prvo filmsku odiseju, i to veoma uspješnu na nizu festivala, i u Hrvatskoj i Kanadi i Srbiji i kojekuda, dobivao nagrade. Ovo je predstava koju je režirao Vinko Brešan čije su tekstove igrali i režirali i sigurno je da je predstava u nama izazvala različite reakcije i osjećanja i odnos prema samoj temi o onome što ona u svojoj suštini nosi i kakve naravi nam razotkrije i da se u nekim prepoznamo ili da znamo kako se negdje drugdje gleda na te teme i probleme..."

Dr. Almir Bašović, selektor: "Jasno je da se ovdje radi o nečemu bez čega je fenomen gradskog života nezamisliv, o komšiluku ili susjedstvu. Predstava satirično tretira dvije teme koje su pomalo tabu i ovdje ih razrješava upravo tim odnosom komšija i susjeda. Ovo je jedna od onih rijetkih predstava koju sam izabrao čim sam je pogledao. Duhovit tekst Tomića i Grlića, iskusni reditelj Brešan, sjajan ansambl."

Novak Tanasić, novinar: "Igrali ste sjajno. Vidio sam scenografiju koja funkcioniše, video sam taj spoj muzike i onoga što se dešava ili će se desiti, video sam sve ono što znači pozorište. A želim da kažem, mada nerado - kad dođe iz Zagreba Kerempuh ili neko drugo ptkazalište, ili iz Beograda neko pozorište, mi onda znamo koliko je BH-producija još uvijek iza."

Mladen Bičanić, kazališni kritičar: "Da ne ostane zaboravljena samo jedna paralela kod dvije predstave koje smo ovdje gledali, „Hipnoza jedne ljubavi“ Kovačevića, izšla u Zvezdara Teatru negdje u prosincu, a ovo je izašlo u veljači. Dakle, vrlo blisko i dva momenta su mi zapala za oko. Prvi je taj hepiend koji je, zapravo, jako izražen i u jednoj i u drugoj predstavi. A drugo je ta jedna pojava nekog bića koje će odozgo rješavati stvari i riješiti ih. To je u „Hipnozi jedne ljubavi“ taj čovjek s neke planete koji će, poput Krista, sve ozdraviti i sve napraviti da bude lijepo i krasno. A ovdje je taj jedan telefonski poziv kojim opet neko odozgo rješava stvari, i predstava kreće nekim drugim tempom kao i tamo. Zapravo, to nepovjerenje, mržnja, neshvaćanje se počinje topiti, počinju se ti odnosi na neki način otopljavati i jedni druge počinju razumijevati:"

Važna i potrebna predstava

Piše: Elvis Ljajić

Adaptiranje teksta urađeno je s mjerom i iznutra, tako da izmjene uopšte nisu naštete kvaliteti teksta, a uspješno su predstavu stavile u banjalučki kontekst. Promjenom, poput one da je glavni lik profesor historije umjesto arheolog, pomjera se i fokus s davno prošle historije na skoriju, s one koju rekonstruišemo isključivo na osnovu fragmenata, na onu koja je dobro dokumentovana i za koju još postoji živilih svjedoka. Na ovaj način je, između ostalog, sugerisano i to da nas skoriji događaji, čiji smo bili aktivni učesnici, ipak više određuju od prastarih, prekrivenih slojevima raznih historija i tonama prašine. Ivanu Velislavljeviću i Marku Misirači sve pohvale za adaptaciju.

Misirača je dobro riješio i problem prisustva živilih i mrtvih na sceni. Ta dva svijeta, koja u predstavi paralelno postoje, u početku su fizički odvojena tako što se živi nalaze na ravnom dijelu pozornice, dok su mrtvi na stepenicama koje se nalaze ispred rikvanda i koje su istovremeno i police u kojima su poslagani historijski dokumenti i ono što umrli zapisuju prisjećajući se svojih života. Osim pozicija na sceni, i kostim je ono na osnovu čega se likovi mrtvih razlikuju od živilih. Živi su u kostimima u raznim bojama, mrtvi su u bijelom, u odjeći koja ih je određivala čitav život, ali lišena boje.

Ansambl Narodnog pozorišta Republike Srpske pokazao je još jednom da je jedan od najboljih glumačkih ansambala u Bosni i Hercegovini. Finom, odmijerenom igrom, prenijeli su nam na najbolji način ono što je Misirača uradio od „Sabirnog centra“. Nepretenciozna igra, lišena tereta svima poznatih filmskih likova u istoimenom filmu, suptilna glumačka rješenja, jedan je od razloga je što se ova predstava, iako još uvijek tek na početku svog teatarskog života, uspostavlja kao važna i potrebna u pozorišnom životu Bosne i Hercegovine.

Misiračin „Sabirni centar“ je jedna zrela, brizno adaptirana i ozbiljno režirana predstava, koja se na suptilan način bavi i našim odnosom sa prošlošću, koja nas određuje mnogo više nego što bismo voljeli. Predstava tako završava kozaračkim kolom koje igraju živi i mrtvi, kolom specifičnim za banjalučki kraj, ali i kolom u kojem su, oni koji ga igraju, povezani i međusobno isprepleteni nego u bilo kojem drugom. Narodno pozorište Republike Srpske dobilo je doista dobru predstavu.

Razgovarala: Sanita Jerković Ibrahimović

SRETAN KRAJ BI PUBLICI TREBAO BITI OLAKŠANJE

Ana Maras Harmander, glumica

Vaš lik na sceni je kao neka poveznica ostalih likova u predstavi. Recite nam malo više o Maji.

Zapravo tako stoji u tekstu, ali zar nije tako da je žena uvijek poveznica. Ovo je jedan čudan svijet, svakodnevni i ona, iako se čini da je najranjivija, zapravo je najsnažnija jer prelazi preko nekih predrasuda, čak nekih osobnih stavova, svega da bi učinila život boljim. Radi u bolnici kao medicinska sestra što govori o toj njenoj humanosti. Kao muž i žena oni se jako vole, onda joj ništa nije teško. To što su ostali tako dugo zajedno, a bez djece, govori o velikoj ljubavi.

Predstava govori o srpsko-hrvatskim odnosima. Neke pozorišne kritike za predstavu kažu da je hrabra ali da je nedorečena u tom pogledu, a i završava se sretno.

Mislim da ne. Za mene je to jedna topla ljudska priča koja ni ne treba da ima nekakav zaključak. Oni nisu zadovoljni happy endom. Zašto? Ne događa se to u našoj svakodnevničkoj. Predstava je samo pokazatelj da se može završiti sretno. A da li toga ima ili nema, sigurno ima. Možda više nema nego ima. Ali bi trebalo biti neko olakšanje ljudima u publici da se poistovljete i vide jedan dobar i sretan kraj.

S druge strane posmatrano, predstava je, ustvari, intimna priča o četvoro ljudi. Sve se vrti oko ljubavi.

Kako je bilo spremati predstavu?

Jako nam je bilo lijepo raditi i jako teško. Vrlo intenzivno jer nemamo niti jednu promjenu scenografije. Non-stop smo na sceni. I ti prelasci iz prostora u prostor su čak otvoreni. I ne samo u prostor, već i u drugu emociju u sekundi što je bilo vrlo naporno. Ono negdje sebe dovesti da je sve iskreno, prirodno, čak i filmski da ti ljudi povjeruju. Na filmu se neke stvari mogu bolje riješiti kad stave krupni kadar dok govorиш neke intimne stvari. To je puno lakše od ovog igranja za 600 ljudi kod nas u Kerempuhu ili ovdje ili bilo gdje kada dođemo.

Da dopreš s emocijom, koja je čista, intimna, pa i bolna, do zadnjeg reda, to je već malo veći zadatak.

Radite li sada nešto novo?

U petak sam imala premijeru „Audicije“ Andraša Urbana u Kerempuhu. To mi je četvrta premijera za redom. Tako da ako me netko želi gledati imam po 20 predstava mjesечно u svom matičnom kazalištu. Imam neke planove za snimanje na proljeće, pišem jedan tekst, odnosno pripremamo novu premijeru za koju ću ja biti autor teksta.

Kako to sve stižete uz obaveze prema porodici?

Imam malog sina od dvije i po godine i to je strašna logistika. Imam još i psa, muža koji radi vani, pritom je Švedanin. Kod nas je jedan vrlo zanimljiv život. Mi smo jedna opuštena, nomadska, suvremena obitelj koja se trudi ne vidjeti prepreke koje uvijek nekako dodu.

Nadam se da ste Vi sretni kao glumica, žena, majka?

Jesam i mislim da je za ženu nekako, ali i za glumicu vrlo bitno koje prilike dobiva u životu i na sceni jer te to čini onim što jesi. Znam da sam puno zreljija otkad sam žena i majka. Preuzela sam odgovornost i ona me je učinila zrelijom.

Da li b ste svom sinu poželjeli budućnost kao Vašu, da bude glumac?

Uvijek kažem da kada bih se ponovo rodila da bih bila opet glumac. Za sada sin pokazuje glazbenu talentiranost, i za to navijamo i ja i muž jer niti jedno se nismo muzički školovali, a muzika nam je bitna u životu.

Da li razmišljate da se preselite u Švedsku?

Uvijek postoji šansa, a želja je možda, kako maleni raste, sve veća i veća jer mi je sada bitnije kakva će njegova budućnost biti. Čini mi se sebično ostajati samo radi sebe jer smo u Hrvatskoj samo zato što ja tu radim. Ono što nije moje nije moje, što je moje doći će.

Safet Pašalić: Gospodin glumac, dramski pisac, redatelj, producent...

Piše: Ivana Pirić

Brčak Safet Pašalić imao je zavidnu karijeru našeg podneblja. Nadaren, svestran, iskusan kao glumac, redatelj, producent, dramski pisac. Prvije iz naših krajeva koji je glumio Hamleta, katkad poistovjećujući se s njim u pitanjima egzistencije i napretka bh. dramske umjetnosti, ali i kulture općenito. Dao je ogroman doprinos životu monodrame i radiodrame. Bio je Pašalić i filmski glumac. Sjetimo se samo naslova: „Sarajevski atentat“, „Hanka“, „Pjegava djevojka“, „Derviš i smrt“... Neki smatraju da je s monodramom „Po suncu ti meni hodio“ počela druga Pašalićevo mladost, iako je bio u poodmaklim godinama.

Zahvaljujući organizatorima brčanskih Kazališnih susreta, prije nekoliko dana iz tiska je izašla monografija „Scenske mnogostranosti Safeta Pašalića“ koju je sinoć predstavio prof. dr. Srdjan Vukadinović, te glumica Kaća Dorić, koja ga se rado sjeća kao Gospodina glumca:

„Kada sam došla u sarajevsko narodno pozorište, nakon diplome s Akademije dramskih umjetnosti po preporuci svog profesora Tomislava Tanhofera, čula sam da tu ima jedan Gospodin glumac. Bilo je puno glumaca i jedan šešir - Safet Pašalić. Od Gospodina glumca naučila sam da je najvažnije to da publika, koja je platila kartu, mora čuti ono što igramo. Na našim probama sedeo bi u

zadnjem redu i vikao kako me ne čuje, ukazujući mi na glumačke trikove gde se, kroz pokret, tačno mora osetiti kako govorimo i dokle naš glas dopire, odnosno da li svi u publici vide naše oči. Jednom me je čak pitao zašto toliko trepčem, kazavši mi da se nekad publici ne mora sve pokazati, jer ona sve sluša. Imao je tu prednost, u odnosu na nas, dok smo stalno listali stranice teksta, da je od prve probe izgovarao tekst napamet. Mogao je raditi ulogu od početka, što možda i jesu trikovi njegovih putujućih trupa“.

Prof. dr. Srdjan Vukadinović za Gospodina glumca kaže da je on pozorišni poslanik i jedna od najzanimljivijih ličnosti južnoslovenskog ambijenta.

Safet Pašalić (1907 - 1987.) je glumačku karijeru započeo u Putujućoj trupi Miše Miloševića. Bio je član pozorišta u Banjoj Luci, Skoplju, Sarajevu... Prvi je direktor mostarskog Narodnog pozorišta i tu funkciju je obavljao 1949. godine, gdje ostaje tri godine, nakog čega odlazi u Sarajevo. Ostavio je trag u teatru i dramskom svijetu, obilježio jednu epohu velikih glumaca s ovih prostora i ostao upamćen po mnoštvu uloga, koje se i danas spominju i kojih se kulturni krug uvijek s poštovanjem sjeća.

ТРЕБА РАЗБИЈАТИ ТАБУЕ

Разговарала: Миљана Ђурђевић

Матија Шакороња, глумац

Млади данас у Хрватској очигледно на другачији начин гледају на друштвену збиљу и на ЛГБТ популацију. Када сте прихватили улогу, да ли сте размишљали да ћете морати рећи да свако има право да буде што хоће?

Улози сам пришао уз познати материјал из окружења. Данас се све више и више младих изјашњава као геј. То на неки начин постаје прихватљиво, и сигурно је да се о томе треба говорити на нормалан начин и требају се приказивати овакви комади. Наша генерација носи терет наших дједова и очева. Ми који нисмо били у рату и нисмо проживјели рат и даље у себи носимо осјећај да је то табу, зато о томе морамо да причамо. Конкретно у мојој улози ученика Стазића покушавам избећи патетику и на тај начин сам и градио тај скромни лик.

Још увијек је на овим просторима храбро постати овакву представу?

Слајем се да је храбро, и били смо свјесни тога док смо је радили. Свако од нас зна да свака улога коју игра носи битан дио, тако и ове наше споредне улоге, али ипак нешто дајемо представи и битан су котач цијеле приче. Знали смо да ћemo наћи на разне критике и позитивне и негативне.

Ваша улога ученика је важна карика у грађењу приче. Од чега сте кренули када сте почели да стварате Стазића?

Ово ми је једна од првих улога у казалишту, и када си млад зна се да ћеш започети са споредним улогама. То ме није нимало оптеретило јер сам знао свој задатак. Помогли су ми и старије колеге, редатељ и цијели ауторски тим. Када сам почeo да градим свој лик тражио сам мотивацију кроз основни проблем који он носи у себи, а то је да се не може изјаснити као геј. Стазић је позитиван лик. Он све то ради да би помогао себи, а и другима. Заправо његов проблем је како да то саопшти некоме ко није његова генерација. Онда је сазнао да је и професор исте орјентације. Млади у оквиру генерације о томе говоре отвореније, али је, као и у овој представи, проблем наступа у комуникацији са старијима и родитељима.

Како је представа прихваћена у Хрватској, посебно због тога што дотиче неколико тема које су често предмет јесустројавних расправа: геј популација, усташтво, положај Срба у Хрватској? Да ли је храброст почети на други начин говорити о тим темама?

Филм и представа су прихваћени врло добро, али то је мање важно, важније је да се добра порука пренесе и у Хрватској па и шире. Реакције су у принципу свудје сличне, а нама је циљ да има реакција и да се отвореније говори о темама које су отворене и кроз представу и филм.

IZMEĐU DVA SVIJETA

Piše: Kemal Bašić

„Sabirni centar“ predstava je Narodnog pozorišta Republike Srpske, koju je, prema dobro poznatom dramskom predlošku Dušana Kovačevića, režirao Marko Misirača, koji, s dramaturgom predstave Ivanom Velisavljevićem, potpisuje i adaptaciju komada.

„Sabirni centar“ je Kovačevićev tekst koji je na filmu doživio veliki uspjeh, kao što je to slučaj s još nekoliko njegovih drama, čije pozorišne postavke često budu materijal za poređenje s filmom, uz komentare koji se uglavnom svode na to da predstava „nije kao film“. Naravno da predstava nije i ne treba da bude kao film (iz razloga koje ovdje nemamo prostora navoditi), a to je, srećom, i ovdje slučaj. Adaptacija originalne drame pokušaj je da se transponiranjem vremena i prostora napravi predstava koja će biti bliža današnjoj publici, pri čemu se naročito vodilo računa o publici banjalučkog kraja. U tom procesu uspjelo se zadržati skoro sve one akcente koje Kovačevićev komad ima, a pritom i dodatno naglasiti neka mjesta, koja ovu predstavu čine, po pitanjima koja ona postavlja, po onome što dovodi u sumnju, sasvim odgovarajućom za naše vrijeme. Treba reći da je ova adaptacija uspješno izvedena, da se nije stvorio nikakav logički diskontinuitet u odnosu na originalni tekst. To bi zapravo trebala biti svaka adaptacija, ali budući da, nažalost, na našim scenama češće imamo priliku vidjeti polovično ili nedosljedno sprovedene adaptacije, valja istaći ovaj uspješno obavljen dramaturški zadatak.

U rediteljskom smislu predstava je dobro zamišljena, bez pretjeranih eksperimentiranja pokušalo se pronaći najbolji način da se komad, pozorišna scena i ansambl koji na njoj igra, stope u jedno, funkcionalno i živo biće

predstave. Prema tome, svako rediteljsko rješenje djeluje prilično jasno i tačno, odmjereno i precizno, što je sasvim sigurno od izuzetne važnosti za koherencnost predstave. Mjesto na kojem ima prostora za napredak ove predstave, u smislu njene dinamičnosti, tiče se ansambla koji na sceni u nekim trenucima zna djelovati isuviše statično. Opet, ne čini se kao da je problem u samom mizanscenu, koji je potpuno logičan, već o tome da glumci moraju pronaći načine, kako da u zadanom prostoru i svom mjestu u njemu, pronađu mogućnosti održavanja atmosfere predstave u onom nivou na kojem su njeni najbolji momenti. To je nešto što će kroz igranja i život ove mlade predstave (u Brčkom je njen tek četvrt izvođenje) sasvim sigurno doći, okvir je dobar i šteta bi bilo da ostane neiskorišten.

Banjalučki ansambl bosanskohercegovačku publiku navikao je na dobru glumu, a u „Sabirnom centru“ ističe se igra Sladjane Zrnić, koja je svakim svojim ulaskom na scenu unosila osvježenje u situacije i koja je svoj lik izgradila uvjerljivo, igrala ga energično, ali s mjerom koja je lik Leposave, koji jeste dominantno komičan, sačuvala toga da se ipak ne pretvori u puku karikaturu. Također je Boris Šavija vrlo precizno i čisto odigrao lik Miroslava Horvata, pri čemu su promjene, koje se u liku događaju kroz tok predstave, odlično pokazane vještom i govornom i fizičkom radnjom. Također, ulogu centralnog lika predstave, u ovoj adaptaciji, profesora a ne arheologa, Mihajla Vukovića, odigrao je Đorđe Marković čijom se igrom, i u svijetu živih i u svijetu mrtvih, vrlo solidno vežu i posreduju dvije stvarnosti koje se međusobno komentiraju u predstavi.

Scenografija je relativno jednostavna i svedena, pri čemu dominira replika partizanskog spomenika iz banjalučkog kraja, čime se naglašava promjena prostora koja je napravljena ovom adaptacijom, ali se uvode i simboli koji naglašavaju ono na šta se tematski bazirala ova adaptacija. Također, organizacija scenografskih elemenata, uz pomoć svjetla, dobro funkcioniра i u smislu naglašavanja promjene između zagrobnog i živog svijeta, a ako kažemo da u cilju razgraničavanja ova dva „svijeta“ stoji i kostim, onda je jasno da se ova dva pozorišna elementa odlično nadopunjaju i zajedno su sasvim kompatibilni te, prema tome, daju i jasan rezultat.

„Sabirni centar“ u cijelini djeluje kao solidna, čvrsta predstava, koja uz to ima prostora za napredak na mjestima na kojima pada u dinamici radnje na sceni i intenzitetu pozorišnog doživljaja, a koja će, ukoliko bude imala dovoljno dugo trajanje pozorišnog života, bez sumnje prevazići te probleme.

РЕПЕРТОАР У ОГЛЕДАЛУ СТВАРНОСТИ

Пискара: Н.Танасић

Брчацима и више од навике, традиције, културе, умјетности, комшилука, престижа. У не баш срећно програмски конципираним културним садржајима и догађајима током године, Сусрети су и прозоришта – погледи ван паланачког миљеа у коме, углавном ојађени као и сви други у БиХ (и Региону) временом транзиције и при(x)ватизације, гледају и виде „преко тарабе“ Дистрикта и БиХ, и барем у тим данима забораве макар и дио свакодневне јадиковке.

Није то само „Хипноза једне љубави“, то је више од тога: паметни се срачунају и пресложе нека мјерила културних вриједности. Они безбрижни, „Чувари твог поштења“, учврсте увјерења да је све што су чинили (или још увијек чине јер је међу њима пуно огрезлих у власти!) било право и паметно, стварно и реално, поштено и транспарентно: као продаја „Моје фабрике“ из које већ дugo, уместо хиљада тона здраве хране, штрче зарушени димњаци с којих у небо гракћу црне вране. А када у оном искону савјести која се макар и на трен боцнута јетком истином пробуду па угледају себе у „Представи Хамлета у селу Мрдуша Доња“, онда међу првима напуштају дворану уз јетке коментаре на рачун селектора који, као у инат, не пропусте прилику да у програм уврсте ову Брешанову горку и тужну ругалицу (Боже, опет смо се смијали!?) и оном и овом и, по свему што смо, где смо и какви смо, будућем времену.

Сусрети позоришта су 34. пут прави и велики “Сабирни центар“ одабраних позоришних остварења писаних језиком неког од три босанскохерцеговачка

конститутивна и равноправна народа, како то дефинишу сви устави и декалрације, на свој начин и „европски“ и „Устав Републике Хрватске“. Театар је у граду и „Мирна Босна“. Ипак, уз уважавање лијепог мишљења о нама, други дио слогана који је дефинисао селектор – град у театру, тек је дјелимично тачан - дворана је свако вече пуна, тражи се понекад и мјесто за стајање.

Ипак, Брчко није град, и дуго неће бити: нема позориште и дворану коју заслужују и публика и Сусрети. Има факултете и „гостујуће студенте“ јер нема студентски дом. Нема спортску дворану. Базени су током љета суви, „градски“ стадион је одавна прекрштен у „Скадар на Бојани“. Нема квалитетну путну инфраструктуру, нема музеј, нема градски хор и оркестар, нема уређене обале и купалишта на Сави. Уместо еколошке депоније има градско сметлиште које гуши, уместо аутобуске станице – вјетрометну на неуредном стајалишту. Нема градску топлану. Нема ни јавни тоалет па Брчаци своје гости, ако их изведу у шетњу на углавном празан Трг младих, због обје нужде воде у хотеле, кафиће и приватне радње, (они важнији оне важније и у зграду Владе, као, да виде Вијећницу барем на првом спрату!). Не, није Брчко град, и дуго неће бити. Али Брчаци (грађани) су стрпљиви и знају - „Све се некако преживи, осим смрти“, па с оптимизмом чекају нове сусрете са својим Сусретима позоришта.

KOMEDIJA JE TRAGEDIJA KOJA SE DEŠAVA NEKOME DRUGOM

Razgovarao: Mario Ivkić

Dean Batoz, glumac

Za potrebe realizacije predstave Dušana Kovačevića „Sabirni centar“, redatelj Marko Misirača je u pomoć ansamblu Narodnog pozorišta Republike Srpske uključio glumce Gradskog pozorišta Prijedor. Glumci iz ove pozorišne kuće iznijeli su vrlo kvalitetno povjerene im likove. Među njima je i glumac Dean Batoz, u ulozi pokojnog Salke Ruzmarina, harmonikaša Roma koji je nadimak Ruzmarin dobio od silnih svirki po svadbama.

Kako je u prijedorskom kazalištu? Kako je glumcima tamo? Kako doživljavate Festival u Brčkom?

Pozorište Prijedor se često pojavljivalo na festivalu u Brčkom. Ovo je jedan stvarno dobar festival koji pokazuje gdje je pozorište danas. Vi ste to digli na viši novo, na jedan pijedestal, ali i obavezali druge gradove koji imaju slične festivale. A što se tiče pozorišnog života u Prijedoru, mi radimo dosta. Ove sezone imaćemo sedam premijera. Skoro smo imali premijeru predstave „Laža i paralaža“. U subotu 18. novembra je bila premijera. Jedna dobra komedija. Nadam se da ćemo s njom doći i kod vas. A sad, da nam je taj pozorišni život na nekom zavidnom nivou, moram priznati da nije. Danas pozorište jako teško može da se borи sa internetom, televizijom... Ali mi uspjevamo nekako. Imamo svoju publiku, ljubitelje pozorišta i punimo salu.

U ovom slučaju, odnosno nastupu u Brčkom, predstava je po tekstu Dušana Kovačevića. Vrlo poznati tekst, „Sabirni centar“, a radnja smještena u Krajinu, odnosno Banju Luku. Iznenađuje očekivanje publike.

Da. Malo smo je lokalizovali. Radnju prebacili u Banju Luku. Ali bez obzira na to predstava funkcioniše i po reakciji publike vidim da je publika predstavu prihvatile i nadam se da će ta predstava imati svoj dug život.

Kako ste Vi doživjeli ulogu Salke Ruzmarina?

Svi su navikli na Srećka Ruzmarina a mi smo napravili da je Salko Ruzmarin. To je vrlo zanimljiv lik. Nezahvalno je praviti neki lik kada je on već postao kulturni, zahvaljujući filmu Gorana Markovića „Sabirni centar“. Ali bilo je stvarno zadovoljstvo glumiti ovu ulogu. Harmoniku nisam nikada svirao, a ovo je prvi put da sem je učio svirati. Zanimljivo je. Napravili smo ga da je jedan tužan čovjek. Ima veliki problem jer mu ukradu harmoniku, kao što svi znaju.

Koliko je teško nakon kulturnog filma igrati predstavu po tom istom tekstu i zadržati pažnju publike?

Stvarno je teško jer svi već znaju kakav je taj Ruzmarin u filmu. To je ostalo upisano u pamćenju. Isto je nezahvalno igrati neke čuvene pozorišne uloge kao na primjer „Radovana III“ ili „Balkanskog špijuna“, jer to obilježi i glumce i sve i ljudi uvijek upoređuju kakav je bio glumac u filmu, a kakav sam ja koji igram u predstavi. A predstava je potpuno drugačija. Marko Misirača je malo pribjegao filmskoj montaži, ali je velika razlika između filmskog scenarija i ovog, pozorišnog teksta.

Ova predstava je rađena u koprodukciji dva kazališta. Koliki je izazov raditi u koprodukciji?

Ovo je četvrta predstava koju radim sa Markom Misiračom. On je jedan mlađi, talentovan reditelj, vrijedan i koji zna šta hoće. A koprodukcija svakako dobro dode. Dobro dode da se Pozorište Prijedor, koje je malo, pojavi na nekim festivalima na kojima ranije nismo kokurisali, kao na primjer „Sterijino pozorje“. Mi se nadamo da ćemo proći i tamo pa da će se Pozorište Prijedor pojaviti i na tom festivalu. Naravno da to puno znači i nama glumcima. To je ogromna mašinerija koja dobro funkcioniše i ja sam prezadovoljan.

Tema ovogodišnjeg kazališnog festivala u Brčkom je „Grad u teatru – teatar u gradu“. Sukladno tome tematika predstava koje su na repertoaru vrlo je slična i izravno proziva sve nas koji živimo na ovim prostorima. Kako vi gledate na ovaku vrstu tematike?

Takve teme i treba obradivati. Pozorište ne služi samo da zabavi, već i da edukuje i ukazuje na društvene devijacije. Moje mišljenje je da je to puno lakše reći kroz komediju, jer komedija je tragedija koja se dešava nekom drugom.

Po vama, kakvi su potencijali ove zemlje za nekakvu kvalitetnu filmsku produkciju? Imamo li mi dovoljno kvalitetnih tekstova, redatelja, glumaca?

Svakako da ima. Evo upravo ide serija „Meso“ u domaćoj produkciji. Režirao je Saša Hajduković, mlađi reditelj iz Banja Luke i sa tom serijom smo stvarno pogodili. Ko je god pogleda posumnjao je da li je to stvarno rađeno kod nas. Dakle pitanje da li imamo potencijala i dovoljno učenih i sposobnih ljudi za takvo nešto, definitivno da imamo. Samo nadležni, koji odlučuju o tome, trebaju to prepoznati i shvatiti da su film i pozorište jedno veliko i moćno sredstvo svake zemlje.

VJEŠTA IGRA ZABRANJENIM IGRAČKAMA

Piše: Kemal Bašić

Ustav republike Hrvatske komedija je zagrebačkog kazališta Kerempuh, reditelja Vinka Brešana, po tekstu Ante Tomića i Rajka Grlića, u kojoj se u satiričkom modusu na sceni preispituju tabui, i to tabui različitih kategorija, koji su, kako se čini, međusobno kompatibilni, iako se to neupućenima može činiti kao nemoguće. Dakle, ne samo da je moguće istovremeno biti ustaša i tranvestit, nego je moguće čak i biti Srbin i domoljub. Ovo su glavni tabui s kojima se poigrava predstava, a već sama činjenica da se oni postavljaju jedni spram drugih i jedni uz druge, upućuje na to da se predstavom zapravo želi reći nešto o licemjerstvu u kojem se kao u blatu valja „osviješćeno društvo“, odnosno „narod i država“.

Sam tekstualni predložak, iz onog viđenog na sceni, čini se kao dobar materijal s dobro osmišljenom početnom situacijom likova iz koje proizlaze zanimljive mogućnosti razvoja sižea, kroz koji se dolazi do običnih, ljudskih saznanja, koja opet, zahvaljujući likovima koji su vješto uspostavljeni, ne vode ka nerazumijevanju, kako bi se moglo učiniti na prvi pogled, već ka prevazilaženju naizgled nespojivih razlika, a kada do toga dođe, to onda znači da se stvorila mogućnost da čovjek čovjeku ponudi ono svoje najbolje.

Tri lika su ta oko kojih se okuplja dramska radnja, a na sreću ove predstave i s time i njene publike, radi se o jednoj glumici i dva glumca koji su napravili odličan posao. Maja Samardžić (Ana Maras Harmander), medicinska sestra i supruga Ante Samardžića (Nikša Butijer), policajca i ljubitelja motora i dobre kapljice, dogovori se sa susjedom Vjekoslavom Kraljem (Borko Perić) da će presvlačiti i paziti njegovog nepokretnog oca, dok će profesor Kralj pomoći njenom mužu u spremanju ispita od kojeg mu zavisi posao. Kada se susjedi, koji su živjeli jedni pored drugih i mimoilazili se, počnu zaista susretati u stanu profesora Kralja, na vidjelo izlaze sve predrasude koje nose u sebi i čijim okvirima sputani, svoje živote žive ograničeno, pod pritiscima različitih strahova, koji naposljetku, za posljedicu imaju aroganciju u stavu prema drugima ali i samom životu. Ta arogancija je zapravo pokušaj da se zaštiti od svojih strahova, ali zanimljivo je to što su njeni rezultati u pravilu uvijek samo još veći strahovi. Kada situacija dopusti likovima da se zaista počnu upoznavati, događa se i ono najbolje što ova predstava ima, a čiji intenzitet prisutnosti na sceni raste kako se predstava bliži kraju. Upravo potpuni prestanak distance i intimiziranje ljudi koji su na početku komada bili naizgled toliko različiti, ruši svaku vrstu arogancije i u prvi plan postavlja ono što su univerzalne ljudske vrijednosti. Taj proces uspostavljanja povjerenja među ljudima, odnosno, nastajanja pravog prijateljstva vrlo

je efektno izveden na sceni, zahvaljujući tome kako su odigrana sve tri glavna lika, ali valja izdvojiti igru Borka Perića, jer je lik profesora Kralja takav da se moglo vrlo lako skliznuti u banaliziranje i parodiranje onoga što on jeste, ali se ovdje vidjela gluma koja se vješto i sigurno kretala po granici između potpuno vanjskog komičnog, onog banalnog i parodijskog, pa čak i prihvatanja stereotipa i klišea u svrhu gradnje lika, i onog unutarnjeg života lika, koji zaista jeste jedno tužno, usamljeno biće. Scenografija ove predstave uveliko je oslonjena na

bazične pozorišne konvencije, pa je ona postavljena tako da su na sceni uvijek vidljiva barem dva prostora, a koja se, tokom predstave, po potrebi, mijenjaju i to vrlo jasno i očigledno mijenjaju jednostavnim glumačkim znakovima i igrom, što funkcioniра sasvim dobro. Originalnu muziku potpisuje Mate Matišić, i ona je sasvim skladan dio cjelokupne atmosfere predstave, kojoj, dakako, i doprinosi.

„Ustav Republike Hrvatske“ zabavna je, duhovita, živa i razigrana predstava koja se igra onim što društvo izbjegava čak i pogledati, radije se praveći da to ne postoji. U toj igri pokazuje se da su prave vrijednosti uistinu nepromjenjive, a da su razlike među ljudima ono na šta su ljudi, već kao pojedinci po svome postojanju, svakako osuđeni.

DUHOVITI TEKST O OZBILJNIM PROBLEMIMA

Piše: **Elvis Ljajić**

Ovo je druga noć za redom da smo imali priliku pogledati predstavu rađenu po tekstu koji je svoju slavu već doživio kao film, i koja s teretom filma dolazi pred publiku. Međutim, baš kao i Misiračin „Sabirni centar“ noć prije, tako je i Brešanov „Ustav Republike Hrvatske“ pokazao da ukoliko režiser razmišlja teatarski i ne pokušava film prenijeti na pozorišnu scenu, pokazao kako je takva bojazan potpuno bespotrebna.

Na sceni se nalazi nekoliko prostora, u kojima se nerijetko radnja odvija paralelno. prelasci iz jednog u

dvojica nikada ne bi progovorili jedan s drugim. Hrvoje, osim što je uzrok inicijalnog susreta Maje i Vjekoslava, funkcioniše i kao odjek (ne tako) daleke prošlosti, jedne ideologije, i to ponekad doslovno kao odjek – njegov govor je nepovezan, čujemo samo dijelove i to po pravilu povike koje, od njega kao lika, očekujemo.

Radikalno različite pozicije koje Ante i Vjekoslav imaju u početnom odnosu vremenom postaju bliže. Učeći Ustav, oni uče i jedan o drugom, prepoznaju se kao slični, te se na kraju počnu ponašati jedan prema

drugi prostor djeluju veoma prirodno. U situacijama kada se radnja na dva prostora odvija istovremeno, te radnje se nadopunjaju i komentarišu, čemu uveliko doprinosi i dobra i ujednačena glumačka igra.

Najjači adut ove predstave je izrazito duhoviti tekst Tomića i Grlića, koji se bavi veoma ozbiljnim problemima (hrvatskog) društva – odnosom spram manjina. Kao okvir iskorišteno je učenje Ustava, koje jednom komšiji, Srbinu, treba kako bi položio ispit i zadržao posao policajca, a za koji ga priprema komšija, koji je Hrvat, nacionalist i homoseksualac. Kroz odnos njih dvojice, kroz suočavanja predrasuda koje imaju jedan prema drugom, ogoljava se i sav njihov besmisao. Njihov odnos se na početku amortizira preko dva lika, Antine supruge Maje i Vjekoslavovog oca Hrvoja. Maja je medicinska sestra koja pazi Hrvoja i koja organizuje njihovo zajedničko učenje, smiruje Antu i uvijek ga uspijeva nagovoriti da se ponovo vrati na učenje s Vjekoslavom i bez koje bi njihov odnos bio nemoguć – nakon prve rasprave njih

drugom kao čovjek prema čovjeku. Sve ovo ostvareno je odmjeronom i ujednačenom igrom glumačkog ansambla, koji su svoje likove gradili nepretenciozno, igrajući se stereotipima. Lik svećenika, kojim se oslikava uloga Crkve u zajednici kroz pomoć koju je emigracija skupila za pomoć zaslужnom suborcu iz drugog svjetskog rata, te zanimanje za Hrvojevu nekretninu, dodatno podertava odnos zajednice spram pojedinca. S druge strane, likom Stazića se i proširuje priča o homoseksualnosti u društvu. Predstava završava čudom. Nakon Hrvojeve smrti i Vjekoslavovog pokušaja ubistva, saznajemo da je Maja, kojoj su ljekari rekli da ne može zatrudnjiti, trudna. I tako Vjekoslav, sin osvijedočenog ustaše, pri tom i homoseksualac, postaje kum djetetu čiji je otac Srbin.

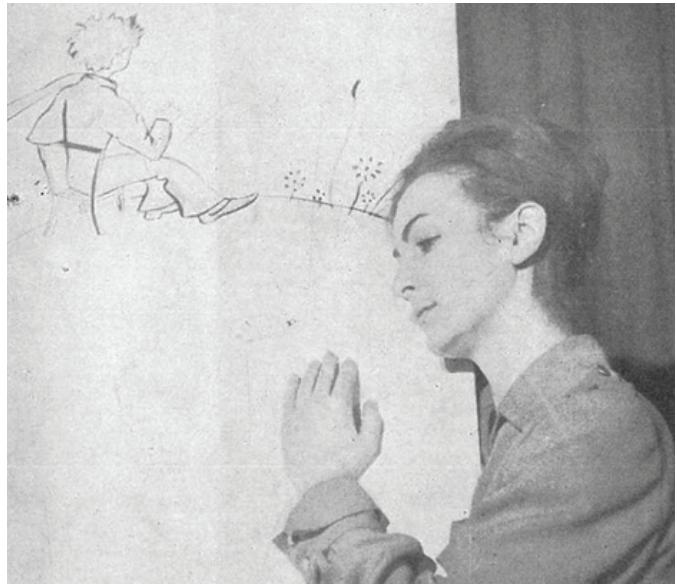
„Ustav Republike Hrvatske“ je značajna predstava, koja se bavi stvarnim problemima (hrvatskog) društva na jedan duhovit način, ali hirurški precizno, te uprkos svemu nudi nadu za bolju, pravedniju, budućnost.

FESTIVAL MALIH SCENA

Treći festival malih scena Jugoslavije, koji je počeo 30. marta a završio se 6. aprila u Sarajevu, kroz osam svojih večeri označavao je stepen i mogućnosti na kojima se danas nalazi ta naša takozvana mala scena. I dva razgovora o pozorištu i njegovim problemima, o specifičnosti malih scena, nagovijestila su i otvorila niz pitanja preko kojih bi trebalo da naša kamerna pozorišta steknu svoj estetski sadržaj i svoj umjetnički renome, svoju društvenu funkcionalnost.

Íako su kamerne scene svojevremeno stekle popularnost, svoju stvarnu potvrdu ona još uvijek očekuju. A takvu potvrdu, male ili intimne scene, kako ih je neko nazivao u sarajevskim razgovorima o pozorištu, mogu da steknu putem festivala. Dva ranija festivala koja su prošla uglavnom u znaku i rasponu između želja i ostvarenja, čini se da su bila manje plodonosna od ovog trećeg festivala. Jedan značajniji korak naprijed u punijoj potvrdi i afirmaciji malih scena, ovaj treći festival svakako je učinio. Za razliku od prva dva, ovaj je u tom smislu bio uspješniji, stvarniji i neposredniji u svojim manifestacijama. Jer pored predstava, pored tih osam predstavljačkih dana, Treći festival malih scena nosio je sobom i sadržavao u sebi jedno intenzivnije obilježje radnog karaktera, pružio mogućnost šire razmjene mišljenja, imao sigurniju i jasnije ispoljenu tu, toliko potrebnu i toliko traženu atmosferu, bez čega svaki festival gubi svoju punu svrhu i pretvara se u akademsku konvencionalnu smotru, koja postaje sama sebi svrhom. Taj opasan momenat Treći festival malih scena Jugoslavije je izbjegao i u tome je njegov prvenstveni uspjeh i značaj. Repertoar ovog festivala bio je u svojoj osnovi raznovrstan, a u svojim pojedinostima donesen s različitim uspjehom. Bilo je na ovom festivalu i takvih djela koja po svojoj dramskoj strukturi ne odgovaraju, u najpotpunijem smislu riječi, estradi male scene, ali su s druge strane posjedovala potencijalan umjetnički i literarni domet. Bilo je i obrnutih situacija, i sve je to pružalo mogućnost traženja prave, ili bolje kazano, adekvatne riječi i izraza koje zahtijeva kamerno pozorište. U repertoaru ovog festivala pored šest tekstova stranih autora, svega su dva teksta zastupala domaće autore.

U sarajevskim razgovorima o pozorištu, tretiran je s mnogo interesovanja i brižljivosti svaki problem koji je usko vezan s društvenom funkcijom i porukom malih pozorišnih scena. Opšti zaključak tih razgovora uglavnom je bio usmjeren prema tendenciji, da bi trebalo da male scene postanu i budu tribina preko koje će naš savremeni život naći izvjesno svoje ogledalo, da male scene svojim repertoarom odgovaraju na probleme našeg savremenog života. One, u ovom slučaju ne moraju da traže djela koja imaju izuzetnu književnu vrijednost, već onu čiji se značaj nalazi u problemu koji tretiraju. Svakako da će i vrijeme, koje sve stvari u svom razvoju upućuje prema selekciji, postaviti i zahtjev estetske podloge tekstova koji će postati literatura naših kamernih pozorišta.

KAĆA DORIĆ, EGZIPERI: „MALI PRINC”, NA FESTIVALU MALIH SCENA U SARAJEVU

(...)Tri žirija; festivalski, redakcije „Oslobodenja“ i novog nedeljnog sarajevskog lista „Sarajevske novine“ podijelili su nagrade. Žiri Trećeg festivala Malih scena Jugoslavije, nagradio je zlatnim lovor vijencem:

Ivu Župančićevu, za ulogu u drami „Djeca Rijeke“ Daneta Zajca; Rada Markovića, za ulogu Marka Oblaka u drami „Opasne vode“ Slobodana Stojanovića; Rudolfa Alvada, za ulogu Alfreda Dulitla u adaptaciji Šooovog „Pigmaliona“; Miju Aleksića, za ulogu Kaplara u Mrožekovoj komediji „Policajci“; i Juraja Součeka, za ulogu Hoederera u Sartrovoj drami „Nečiste ruke“.

„Mala scena“ Jugoslovenskog dramskog pozorišta za Veće velikih monologa „Među javom i med snom“ i Beogradsku dramsku družinu „A“ za predstavu „Opasne vode“ Slobodana Stojanovića, takođe su od istog žirija nagrađeni zlatnim lovor vijencem. I redakcija „Oslobodenja“ dodijelila je svoju nagradu zlatnu masku Beogradskoj dramskoj družini „A“. Mladu umetnicu Kaću Dorić, za ulogu Malog princa i Ali Renera za ulogu Huga u Sartrovoj drami „Nečiste ruke“, nagradila je redakcija „Sarajevske novine“.

Na početku ovog napisa konstatovano je da je Treći festival Malih scena Jugoslavije u svemu prevazišao prethodna dva festivala, pa imamo mnogo opravdanih razloga da od idućeg festivala očekujemo još bolje i izrazitije rezultate. Te rezultate očekujemo i kao plod diskusija na dva pozorišna razgovora, koja su u ove festivalske dane održana u Sarajevu.

Safet Pašalić: *Pozorišni život, časopis Saveza dramskih umetnika Jugoslavije, broj 18, 1962, Beograd.*